

Ի՞նչ գլխոյն մէջ, Աղուանք գրեթէ ընդ միշտ այս վերջին բաժանումէն ետք հնազանդ եղան հայ կաթողիկոսին, մինչեւ որ դադրեցաւ ազգութեան հետ՝ նաեւ կաթողիկոսութիւնը:

Հ. Մ. ՊՈՏՈՒՐԵԱՆ

† ՀԵՆՐԻԿՈՍ ԳԵԼՅԷՐ

Հենրիկոս Գելյէր, նշանաւոր բիւզանդաիստ և հայագէտ, անդամ բազմաթիւ կաճառներու և ընկերութեանց, յորս և Հայկական Զեմարտակներն Սերոյն Ղազարու, իր մահուամբ ի սուգ կը համակէ գիտական աշխարհը: Իր սիրտը, բարախումբ դաղարած, լի էր անկեղծ սիրով մը դէպ ի թշուառ՝ և ինչպէս կը դաւանէր՝ հանճարեղ հայ ժողովուրդը. իր միտքը, սրաթափանց, յաճախ լոյս սփռած է հայ ազգի անցելոյն, ինչպէս նաեւ անոր այն դիտարկ անհատներուն վրայ՝ որ աշակերտելու կ'երթային իրեն:

Նա մնած էր ի Բեռլին, 1847ին:

Գաստրաբարակուած գերմանական համալսարաններու մէջ, իր ասպարէզը սկսաւ դասախօսութեամբ հին լեզուներու և հին ազգերու պատմութեան՝ ի Հայդէլբերգ և ի Բազէլ:

1878ին նոյն մասնագիտութեանց ուսուցչապետ անուանուեցաւ Ենայի համալսարանին մէջ: Այնուհետեւ իր գրադմունքն եղաւ գրական լուրջ գործունէութիւն մը, որուն մահը եկաւ վերջ դնելու տարւոյս յուլիս 11ին:

Սոյն հայագէտը մեր ազգին մէջ մեծ հռչակ ստացաւ՝ գլխաւորապէս չորս հեղինակաւոր գործերով:

Գիցյարանութիւն Հայոց, Թարգմանուած հայերէնի՝ ի Հ. Յովհաննէս վ. Թորոսեանէ, տպ. ի Վենետիկ:

Պատմութիւն Հայոց, Թարգմ. ի Հ. Գ. վ. Գալէմբերգեանէ, տպ. ի Վիեննա:

Փառաւոր Բազանդ կամ Սկզբնաորոտիւն հայ եկեղեցոյ, Թարգմ. ի Հ. Յովհ. վ. Թորոսեանէ, տպ. ի Վենետիկ:

Սարաւոյի յիշարեցական կոչարտրեան պատմութեան, Թարգմ. ի Մեարոք վ. Տէր-Մովսիսեանէ, էջմիածին:

Առաջին գործերը նուիրուած են բացառապէս հայական քննութեանց. վերջին գործը միայն՝ համադէտ ակնարկ մ'է բիւզանդական ընդհանուր պատմութեան վերայ, ուր սակայն մեծ գովեստներ կ'ընծայէ Հայոց, երբ առիթ կ'ունենայ անոնց ըրած ազգեցութեանը վրայ խօսելու: Այս գործը, շատ փոքր՝ քանակով, հրատարակուած է իբրեւ ամբողջանոց յաւելուած՝ Քրուստիւսիէրի « Բիւզանդական մատենապոսութեան »:

Գիցյէր հրատարակած է նաեւ Նիկիոյ ժողովի հայրերուն անուանց բազմալեզուեան բազդատական ցանկը՝ արեւելեան քրիստոնեայ ազգերու ձեռագրաց համեմատ, — հետաքրքրական՝ Հայոց համար. բազմաթիւ գիտական յօդուածներ, ուղեւորութեան տպաւորութիւններ, ուր հայ ազգին նուիրած է այն սէրն և ցաւը, զոր իր դամբանին վրայ՝ իրեն հատուցանելու ցաւայի առիթը կ'ընծայէ այժմ՝ իր Հոյիկական ձեւարարներ:

Խ.

Ա Ր Ե Ա Ղ Ա Յ Ս

Զամոն Երկրի, խրոխտ սիրով պողոտեմի քիզ, Արշալոյս.

Ոչ աստղերում համար ծակտիղ, — Գիւղի մարգնի երկնաբոյս, —

Ոչ գոյններով, որովոր՝ ծաղկանց խոլութիւն, ջր թոյիմ յերկիւն անմիւթական մի գարուն. ջնս միզ համար քրմքոյշ տեսիլ մը պաշտուած. Ամազոն մ' ես, պատերազմի վեհ աստուած.

Խորհրդաւոր զայաքարմերում մարդկութեամ, իր ջոյսիմ ես դու, իր Գաղափարիմ յաղթական. Վեհ թալիքերով տիեզերք համայն կը գոռայ իրոր խաղամ մտամերդ օդի դաշմանիմ վրայ.

Ցեղի մ' հոգովով, Արուսեկի չօղիմ հետ Գամ միշտ վալլիլ հանդիք անգութ իմեզագամ. — Գիտիլ թաւարմ, որ խոց ի սիրտ քու բազկեղ՝

Ջը զըլորի գիրեզամ,

Հ. Կ. Տ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ